

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10.11.2004, sp. zn. 35 Odo 801/2002, ECLI:CZ:NS:2004:35.ODO.801.2002.1

Číslo: 50/2006

Právní věta: Osoba, které byly jako oprávněné z výkonu rozhodnutí přikázáním pohledávky z účtu povinného u peněžního ústavu vyplaceny za účelem uspokojení její vykonatelné pohledávky vůči povinnému peněžní prostředky z účtu povinného u peněžního ústavu, není pasívně věcně legitimována ve sporu, ve kterém se třetí osoba domáhá zaplacení (vrácení) peněžních prostředků, které na tento účet povinného poukázala omylem.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 10.11.2004

Spisová značka: 35 Odo 801/2002

Číslo rozhodnutí: 50

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Bezdůvodné obohacení, Výkon rozhodnutí (exekuce)

Předpisy: § 303 předpisu č. 99/1963Sb.
§ 451 předpisu č. 40/1964Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

O k r e s n í s o u d v Ústí nad Orlicí rozsudkem ze dne 25. 6. 1998 zamítl žalobu s návrhem, aby byla žalované stanovena povinnost vydat žalobci 34 961,75 USD s 21% úrokem od 1. 7. 1997 do zaplacení, a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Soud prvního stupně zjistil, že žalobce poukázal částku 34 961,75 USD omylem na účet společnosti EEN, spol. s r. o. Vzhledem k tomu, že na tento účet byla vedena exekuce k vymožení daňového dluhu, byla uvedená částka v rámci exekučního řízení převedena Finančnímu úřadu V. M. jako správci daní, který ji odmítl vydat s tím, že exekuce přikázáním pohledávky byla provedena v souladu se zákonem a že podle § 59 odst. 7 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, není přípustné vrácení platby tomu, kdo ji za dlužníka zaplatil. Soud prvního stupně dovodil, že došlo sice k bezdůvodnému obohacení na úkor žalobce, avšak nikoliv na straně finančního úřadu, nýbrž na straně společnosti EEN, která částku přijala bez právního důvodu. Finanční úřad uvedenou platbu přijal jako nedoplatek daně po právu a není oprávněn poukázanou platbu vydat, naopak je jeho povinností nakládat s ní, jako by byla poukázána daňovým dlužníkem (§ 59 odst. 7 zákona o správě daní a poplatků). Soud prvního stupně tak dospěl k závěru, že žalovaná není ve věci pasívně legitimována.

K r a j s k ý s o u d v Hradci Králové rozsudkem ze dne 19. 2. 2002 změnil rozsudek okresního soudu tak, že žalovaná je povinna zaplatit žalobkyni 34 961,75 USD s 21% úrokem z prodlení od 1. 7. 1997

do zaplacení, a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Přitom byl odvolací soud vázán právním názorem vyjádřeným v rozsudku ze dne 23. 8. 2001, kterým Nejvyšší soud jeho předchozí (potvrzující) rozsudek (ze dne 6. 4. 1999) zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Podle tohoto právního názoru vztah mezi plátcem daně a správcem daně při placení a správě daní je sice vztahem veřejnoprávním, v dané věci však nejde o nárok ze vztahu mezi daňovým orgánem státu a plátcem daně (tj. mezi finančním úřadem a společností EEN), nýbrž o vztah mezi státem, popř. jeho orgánem, který není vůči žalobci správcem daně, a žalující právnickou osobou, která není v postavení plátce daně. Právní vztah mezi účastníky tohoto řízení je tedy majetkovým vztahem občanskoprávním, který má na mysli ustanovení § 1 obč. zák., a ani nárok z něj vzniklý se nemůže řídit daňovými předpisy, neboť platba, jež se dostala finančnímu úřadu z prostředků žalobce, není plněním v rámci administrativněprávního vztahu mezi nimi. S odvolacím soudem Nejvyšší soud nesouhlasil ani v tom, že v dané věci jde o bezdůvodné obohacení získané osobou, za kterou žalobce plnil žalované to, co po právu měla plnit sama. Potud zdůraznil, že žalobce neplnil finančnímu úřadu a finanční úřad také žádné plnění přímo od žalobce nepřijal, nýbrž ve prospěch finančního úřadu byly v rámci daňové exekuce převedeny prostředky z majetku žalobce, poskytnuté bez právního důvodu na účet společnosti EEN. Nelze proto dovodit, že by žalobce poskytl plnění finančnímu úřadu za společnost EEN k úhradě jejího dluhu. Tím, že při exekuci byly k uspokojení vymáhaného nároku použity prostředky z majetku jiné osoby než povinného (tj. dlužníka), dostal se oprávněnému (tj. věřiteli) majetkový prospěch z plnění, pro něž od počátku neexistoval právní důvod. Platba daně by sice mohla být právním důvodem plnění ve vztahu mezi plátcem a příjemcem daně, nikoliv však ve vztahu mezi finančním úřadem a žalobcem, který nebyl plátcem daně ani daňovým dlužníkem a který také sám finančnímu úřadu žádné plnění k úhradě daně za sebe ani za jiného neposkytl. Mezi tím, na jehož úkor byl majetkový prospěch získán (srov. § 456 obč. zák.), a tím, kdo jej získal, tak vznikl občanskoprávní závazek z bezdůvodného obohacení (srov. § 489 obč. zák.).

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná dovolání, které odůvodnila tím, že exekuce byla provedena příkázáním pohledávky podle § 73 písm. a) zákona č. 337/1992 Sb. ve znění pozdějších předpisů, s přiměřeným použitím § 303 až 319 o. s. ř. Poukázala na to, že podle stávající judikatury týkající se výkonu rozhodnutí z peněžních prostředků na účtu povinného nepodléhají výkonu rozhodnutí pouze prostředky poskytnuté ze státního rozpočtu a prostředky účelově vázané. Povinnost vydat peněžní prostředky zabavené v rámci výkonu rozhodnutí by správce daně měl jen na základě rozhodnutí soudu o vyloučení majetku z výkonu rozhodnutí postupem podle § 267 o. s. ř. O takový případ nejde, takže prostředky nacházející se na účtu byly zabaveny oprávněně [podle § 73 odst. 6 písm. a) zákona o správě daní a poplatků]. Žalovaná proto nezískala majetkový prospěch, který jí nenáleží; ten naopak získala společnost EEN, tj. daňový dlužník. Nelze tedy tvrdit, že postup žalované je v rozporu se zákonem. Soud navíc ani nezkoumal existenci obchodního vztahu mezi žalobcem a EEN. Dovolatelka proto navrhla, aby odvolací soud zrušil rozsudek odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Žalobce ve vyjádření k dovolání namítl, že dovolání bylo podáno opožděně. Dále uvedl, že exekucí byl sice postižen účet daňového dlužníka, avšak prostředky na tomto účtu dlužníkovi nepatřily. Finanční úřad nemůže uspokojit svou pohledávku z majetku, který dlužníkovi nepatří. Nemusí sice zkoumat každou platbu došlou na účet postižený výkonem rozhodnutí, je-li však zjištěno, že postihl cizí prostředky, je povinen je vrátit. Uvedl dále, že ani existence obchodního vztahu mezi žalobcem a EEN nemůže změnit skutečnost, že prostředky na účet zaslal na základě právního vztahu jiného. Navíc se touto námitkou odvolací soud zabýval. Žalobce proto navrhl, aby dovolání bylo zamítnuto.

Tříčlenný senát č. 32, který měl podle rozvrhu práce Nejvyššího soudu dovolání projednat a rozhodnout o něm, dospěl k právnímu závěru odlišnému od toho, který byl vyjádřen v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 23. 8. 2001. Proto rozhodl o postoupení věci (dle § 20 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění

pozdějších předpisů – dále též jen „zákon“) k rozhodnutí velkému senátu obchodního kolegia. Velký senát obchodního kolegia pak věc projednal a rozhodl v souladu s ustanoveními § 19 a § 20 odst. 1 zákona.

Podle bodu 17, hlavy první, části dvanácté zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, se dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu vydaným po řízení provedeném podle dosavadních právních předpisů projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů (to jest podle občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. prosince 2000 – dále opět jen „o. s. ř.“). Tak je tomu i v této věci, jelikož odvolací soud – ve shodě s bodem 15, hlavy první, části dvanácté zákona č. 30/2000 Sb. – odvolání rovněž projednal a rozhodl o něm podle občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2000.

Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud po zjištění, že dovolání bylo podáno oprávněnou osobou a že je podle § 238 odst. 1 písm. a) o. s. ř. přípustné, posuzoval, zda bylo podáno včas. Se zřetelem k tomu, že napadené rozhodnutí nabylo právní moci dne 18. 3. 2002 a dovolání bylo podáno na poštu k přepravě 18. 4. 2002, uzavřel, že dovolání je (ve shodě s ustanovením § 57 odst. 2 a § 240 odst. 1 o. s. ř.) včasné.

Dovolání je ve smyslu ustanovení § 238 odst. 1 písm. a) o. s. ř. přípustné.

Jelikož vady řízení, k nimž Nejvyšší soud přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se zabýval tím, zda je dán uplatněný dovolací důvod.

Dovolatelka namítá, že rozsudek odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod podle § 241 odst. 3 písm. d/ o. s. ř.). Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Nejvyšší soud přijal k řešení problematiky provedení výkonu rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu daňového dlužníka u peněžního ústavu dvě rozhodnutí, která jsou rozporná s rozsudkem Nejvyššího soudu vydaným v posuzované věci dne 23. 8. 2001 pod sp. zn. [25 Cdo 1208/2000](#).

V rozsudku ze dne 14. 4. 2000, sp. zn. [21 Cdo 1774/99](#), uveřejněném pod číslem 4/2001 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, Nejvyšší soud podrobně rozebral postavení majitele účtu u peněžního ústavu při nařízení výkonu rozhodnutí příkázáním pohledávky z tohoto účtu a jednoznačně uzavřel, že „účet zřizuje peněžní ústav pro jeho majitele zpravidla na základě smlouvy o běžném účtu (srov. § 708 až 715 obch. zák.). Obchodní zákoník používá v ustanoveních § 708 a násl. termín „majitel účtu“ i když účet sám o sobě nemá majetkovou hodnotu a peněžní prostředky na něm uložené jsou v majetku peněžního ústavu. Za majitele účtu je třeba z pohledu ustanovení obchodního zákoníku o běžném a vkladovém účtu považovat osobu, pro kterou peněžní ústav zřídil na základě smlouvy účet. Na základě smlouvy o běžném nebo vkladovém účtu je peněžní ústav povinen přijmout na účet peněžité vklady učiněné majitelem účtu nebo platby uskutečněné v jeho prospěch bez zřetele k tomu, kdo je majitelem peněžních prostředků, které se tímto způsobem na účet ukládají. Oprávnění (nároky) majitele účtu spočívající – obecně vzato – v tom, aby jemu nebo jím určeným osobám byly na jeho žádost nebo písemný příkaz, popřípadě při splnění sjednaných podmínek, vyplaceny peněžní prostředky z účtu nebo zůstatek účtu, představuje „pohledávku z účtu u peněžního ústavu“, kterou lze postihnout výkonem rozhodnutí podle § 303 až 311 o. s. ř. Vzhledem k tomu, že výkon rozhodnutí

příkázáním pohledávky z účtu se týká pohledávky, kterou má majitel účtu na základě smlouvy o účtu vůči peněžnímu ústavu, vyplývá z výše uvedeného mj. to, že je zcela nerozhodné, či byly peněžní prostředky, které byly na účet uloženy. Předmětem výkonu rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu není - jak uvedeno výše - věc (a ani jiný majetek), ale nárok majitele účtu na výplatu peněžních prostředků z účtu (pohledávka z účtu)“ .

V rozsudku ze dne 14. 3. 2002, sp. zn. [20 Cdo 681/2001](#), uveřejněném pod číslem 75/2002 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, pak Nejvyšší soud, vycházející z rozhodnutí zmíněného v předchozím odstavci, doplnil, že „peněžní ústav je povinen přijmout na účet peněžité vklady učiněné majitelem účtu nebo platby uskutečněné v jeho prospěch bez zřetele k tomu, kdo je majitelem peněžních prostředků, které se tímto způsobem na účet ukládají; skutečnost, kdo byl majitelem peněžních prostředků uložených na účtu, tu opět není významná. Nařízením výkonu rozhodnutí soud vstupuje do závazkového vztahu mezi majitelem účtu a peněžním ústavem, příkázáním pohledávky z účtu majitel účtu pozbývá svoji pohledávku z účtu až do výše vymáhané pohledávky s příslušenstvím a peněžní ústav ji vyplatí oprávněnému jako osobě, která příkázáním pohledávky majitele účtu získala právo uspokojit se z peněžních prostředků uložených na jeho účtu. Z výše uvedeného vyplývá mimo jiné to, že je nerozhodné, komu náležely peněžní prostředky uložené na účet (vyjma účelově určených prostředků podle § 310 o. s. ř.), podstatná z tohoto hlediska je jediné skutečnost, kdo je majitelem účtu, neboť jediné on má pohledávku z účtu u peněžního ústavu, kterou lze postihnout výkonem rozhodnutí podle ustanovení § 303 až 311 o. s. ř.“.

Se závěry formulovanými v obou posledně zmíněných rozsudcích se ztotožňuje i velký senát obchodního kolegia Nejvyššího soudu. „Peněžní prostředky na účtu“ vedeném peněžním ústavem na základě smlouvy o běžném účtu nebo na základě smlouvy o vkladovém účtu z tohoto pohledu nejsou v majetku majitele účtu, v jehož prospěch byl tento účet zřízen, nýbrž v majetku peněžního ústavu. Z toho vyplývá, že částka 34 961,75 USD poukázaná z účtu společnosti EEN finančnímu úřadu nebyla v majetku této společnosti, nýbrž v majetku banky C., a. s., vůči níž měl EEN pohledávku z účtu. Takto nemohly být při daňové exekuci prováděné příkázáním pohledávky z účtu povinného vedeného u peněžního ústavu převedeny, byť omylem, finanční prostředky z majetku žalobce. Oprávnění majitele účtu, spočívající v tom, aby na základě jeho příkazu byly vyplaceny peněžní prostředky z účtu u peněžního ústavu, totiž představuje, jak výše uvedeno, pouze pohledávku z účtu u peněžního ústavu. Jinak řečeno, nejde o „věc“, nýbrž o „nárok majitele účtu na výplatu peněžních prostředků z tohoto účtu“ (pohledávku z účtu) při splnění sjednaných podmínek.

Pokud tedy finanční úřad při provádění exekuce vůči daňovému dlužníku postihl peněžní prostředky na účtu EEN, jež byly předtím na tento účet připsány omylem z účtu žalobce, postupoval v souladu s občanským soudním řádem a v důsledku jeho postupu se žalovaná na úkor žalobce bezdůvodně neobohatila.

Rozsudek odvolacího soudu tedy z hlediska uplatněného dovolacího důvodu neobstál. Nejvyšší soud jej proto podle § 243b odst. 1, věty za středníkem, o. s. ř. zrušil a věc podle § 243b odst. 2, věty první, o. s. ř. vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.